L-Imnara No. 16

XI TALB FOLKLORISTIKU MINN GĦAWDEX

Anthony Mario Saliba

Wieħed mill-aspetti ewlenin tal-folklor Għawdxi hu proprju t-talb li kienu jgħidu missirijiertna fl-imgġoddi. Bħala poplu reliġjuż għall-aħħar, kien hawn bosta talbiet (nistgħu insejħulhom ukoll versi popolari reliġjużi) li ntirtu bil-fomm minn missier għall-iben, u saru biċċa mit-tradizzjoni tal-Għawdxin. Illum, dan it-talb qed jintilef u jintnesa. Jalla dan ma jsirx, għax allura nkunu tlifna parti oħra mill-wirt folkloristiku ta' gżiritna.

Kurunelli Forsi l-aktar talb komuni fl-imgħoddi, u li fortunatament għadu magħna, huwa proprju l-kurunelli. Kull parroċċa kellha l-kurunella ta' ġieħ ad unur il-qaddis patrun tagħha. Dawn huma aktarx poeżiji b'versi ottonarji (li fihom tmien sillabi, normalment aċċentati fuq it-tielet u s-seba sillaba) u bi tmien versi f'kull strofa. Ġeneralment, kurunella jkollha disa' strofi u wara kull waħda jingħadu l-Missierna, is-Sliema u l-Glorja.

Forsi l-aqwa kittieb tal-kurunelli li qatt kellna f'Malta u Għawdex kien il-Bormliż Dun Ludoviku Mifsud Tommasi (1796-1879). Fl-1835 kien ippubblika ktejjeb bl-isem ta' "Tifħir u Talb". F'fdan il-ktejjeb insibu għadd ta' kurunelli li kiteb, fosthom dik ta' Santa Marija li tingħad fil-katidral t'Għawdex tul il-jiem tal-festa.

Fl-1900, il-Kan. Lettur tal-Katidral ta' Għawdex, Dun Alfons Marija Hili, ippubblika ktejjeb ta' kurunelli għan-noveni tal-festi prinċipali tal-Madonna. Mad-disa' waħda nsibu kurunella ta' San Ġużepp, l-għareus purissmu ta' Marija Verġni. Dan il-ktejjeb kien ġie stampġat fl-istamperija tas-Sur Salvu Grech, Strada Carita No. 41. Kittieb Għawdxi tal-kurunelli kien ukoll il-magħruf Patri Krispin Vella, il-Lettur tal-Kapuċċini f'Għawdex, li fost il-kurunelli tiegħu insibu wkoll dik ta' San Pawl Missierna, biex tingħad fil-knisja dedikata lilu f'Marsalforn.

Il-Brajbu u l-Kredu Il-Brajbu (kultant magħruf ukoll bħala trajbu) kienet orazzjoni popolari ħafna f'Għawdex, l-aktar fl-irħula tal-Punent, l-Għarb u San Lawrenz. Il-brajbu hu varjazzjoni ta' orazzjoni oħra popolari ħafna fi Sqallija u fl-Italja, magħrufa aktar bħala "il Verbo". Ta' min iġib ftit versi ta' din it-talba tal-versjoni li ġbart minn fomm mara xwejħa mill-Għarb:

Brajbu nafu u Brajbu ngħidu:
Min ma jafux jitgħallmu,
U jgħidu tlitt darbiet kuljum,
Pieni tan-nirien ma jara qatt,
U l-ġenna dritt imur.

Versjoni oħra miġbura mis-Sur Anton F. Attard, publikata fil-ktieb tiegħu "Mill-Ħajja tal-Imgħoddi" (1991), tvarja xi ftit minn dik ta' fuq. F'din it-talba nsibu referenzi għall-

episodji mill-Passjoni ta'Ġesu', tal-Ġudizzju Universali u l-wegħda li jekk wieħed jgħid din it-talba tlitt darbiet kuljum imur dritt il-ġenna.

Talba oħra ferm popolari f'Għawdex kienet "Il-Kredu", talba publikata mis-sur A.F.Attard fil-ktieb imsemmi. Dan il-Kredu, miġbur mir-Rabat, jikkonsisti f'poeżija folkloristika ta' tnax il-vers li minnhom ser inġibu l-aħħar ħames versi mill-verżjoni tal-ktieb imsemmi:

Vieni.....fejn sejjer?
Sejjer it-Triq tal-Ġenna,
Warda Romana,
Triq ta' Lixandra,
Amen, Hekk ikun.

Talb Folkloristiku Ieħor Mir-Raħal ta' l-Għarb, ġbart din il-verżjoni tat-talba ta' filgħodu, li skond min qalhieli kienet anki tingħad fil-knisja parrokkjali tal-Viżitazzjoni ta' l-istess raħal sa sebgħin sena ilu:

Nizzik ħajr
Li Int sebbaħtni ħajja;
Agħti d-dawl lili,
Lill-proxxmu kollu tiegħi,
Ġurnata tini tajba,
Tħallini qatt noffendik,
U skond qalbek jien ngħix ħajti.

Verżjoni oħra ta' din it-talba, bi ftit differenza, tinsab fil-ktieb tan-notamenti ta' Manwel Magri S.J., publikat fl-1991 mis-Sur Ġuże' Cassar Pulliċino. Talba oħra folkloristika hi dik li kienet tingħad kull nhar ta' Gimgħa fit-tlieta ta' wara nofsinhar. Din ġbartha mir-Rabat t'Għawdex, imma tinsab imxerrda ma' Għawdex u Malta kollha:

(Ġesu' Msallab ikellem lil ruħ il-bniedem)
O ruh, x'għamiltlek jiena,
Bil-lanzetti ftaħtli qalbi,
Inti titbiegħed minni,
Jien irridek tiġi għandi.

Fl-istess ktieb tan-notamenti ta' Magri, nsibu talba oħra Għawdxija ta' qabel it-Tqarbin, li huwa ġabar min-Nadur. Milli jidher din hija talba qadima bil-bosta, għax f'dan ir-raħal ma sibt lil ħadd jafha. Tikkonsisti fi tnax il-vers; Inġibu minnha l-ewwel ftit versi:

Riesaq fuq il-mejda tiegħek (i.e. l-altar)
Nitqarben bik u nagħmel paċi miegħek,
X'jien fid-dinja, koċċ dud ta' l-art!
Se nirċievi s-Sultan tas-Sema u l-Art!

Nispiċċaw b"talba tassew ħelwa li ġbart minn fomm sajjied tax-Xlendi, li aktarx hija magħrufa wkoll f'Malta. Il-Madonna qed tħajjar lil Ġesu' jorqod, imma dan ma jistax għax qed jiftakar fl-imsiemer li għad isammruħ mas-salib u fid-duluri li trid issofri Ommu Marija.

Orqod, ibni orqod,
Biex ngħattik b'dax-xugaman,
J'Omm, ma nistax norqod
Għax niftakar fil-musmar.

Orqod, ibni orqod,
Ser ngħattik b'dal-maktur,
J'Omm ma nistax norqod
Għax niftakar fid-dulur.

L-GĦAQDA TAL-FOLKLOR

L-Għaqda tal-Folklor twaqqfet kif inhi issa fl-1964 bil-għan li tinkuraġġixxi l-istudju u l-interess fil-folklor ta' Malta u Għawdex. Tul iż-żmienijiet organiżżat diversi wirjiet u attivitajiet oħra, inklużi essay competitions, ħarġiet, taħditiet u l-ħarġiet ta' L-Imnara.

Il-Kumitat għas-sena 1993 u 1994 huwa ffuramat hekk:

President: Guido Lanfranco; Viċi President: Ġużi Buontempo; Segretarju: Alfred Fenech; Assistent Segretarju: Thomas Agius; Teżorier: J. Porsella Flores; Assistent Teżorier: Maria Pisani; Membri: Gerard Cacciattolo, Angelo Dougall, Joseph Fenech, Alfred Galea, Paul Portelli.

Il-ħas tas-sħubija fil-Għadqa huwa ta' Lira Maltija fis-sena, u dan jinkludi l-ħarġa ta' L-Imnara ta' dik is-sena mħallsa. L-indirizz tas-Segretarju huwa:

Alfred Fenech, "Grezz" Triq id-Dirsa, Attard.